

DET KONGELIGE
KULTUR- OG KIRKEDEPARTEMENT

St.meld. nr. 17

(2005–2006)

2008 som markeringsår for kulturelt mangfold

*Tilråding fra Kultur- og kirkedepartementet av 2. juni 2006,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Stoltenberg II)*

«Generalkonferansen i De forente nasjoners organisasjon for utdanning, vitenskap og kultur, som var samlet i Paris fra 3. til 21. oktober 2005 i sin 33. sesjon, ...

som er klar over at et kulturelt mangfold skaper en rik og variert verden som gir flere valgmuligheter og beriker menneskelige evner og verdier, og at det derfor er en grunnleggende kilde til bærekraftig utvikling for samfunn, folk og nasjoner,

som minner om at et kulturelt mangfold som får utfolde seg i et klima med demokrati, toleranse, sosial rettferdighet og gjensidig respekt mellom folk og kulturer, er en absolutt nødvendighet for fred og sikkerhet på lokalt, nasjonalt og internasjonalt plan, ...»

(Fra fortalen i UNESCOs konvensjon av 20. oktober 2005 om å verne og fremme et mangfold av kulturuttrykk)

1 Internasjonalt sideblikk

Internasjonalt blir kulturelt mangfold i økende grad framhevet som et positivt aspekt i samfunnsutviklingen. FNs «Human Development Report» for 2004 har som tittel «Cultural liberty in today's diverse world». Rapporten presenterer en bred gjennomgang av kulturdimensjonens rolle i global utvikling. Bl.a. understrekes det at for å kunne skape levedyktige samfunn, må vi ha en politikkutforming som stimulerer til kulturelt mangfold,

og som erkjenner at vi som enkeltindivider kan ha flere og komplementære identiteter. «Land behøver ikke velge mellom nasjonal enhet og kulturelt mangfold. Undersøkelser viser at de to hensynene kan sameksistere og faktisk ofte gjør det», heter det i rapporten.

Innenfor UNESCO, De forente nasjoners organisasjon for utdanning, vitenskap og kultur, har problemstillinger knyttet til kulturelt mangfold i en global sammenheng, vært tema i en årrekke. «Our Creative Diversity» er tittelen på en rapport som i 1995 ble lagt fram av en kommisjon, ledet av FNs tidligere generalsekretær, Javier Pérez de Cuéllar. Norsk medlem i kommisjonen var professor Ole Henrik Magga. Et av hovedbudskapene i rapporten er at kulturpolitikk må utformes slik at den oppmuntrer til og legger til rette for konstruktiv pluralisme, der mangfold er en kilde til kreativitet.

En oppfølging av de Cuéllar-rapporten konkretiserte seg i UNESCOs universelle erklæring om kulturelt mangfold fra 2001. Der heter det bl.a. i artikkel 1:

«Kulturen antar forskjellige former gjennom tid og rom. Dette mangfoldet kommer til uttrykk i særegenheten og mangfoldet i identiteten til de grupper og samfunn som til sammen utgjør menneskeheten. Som kilde til utveksling, fornyelse og kreativitet er det kulturelle mangfold like nødvendig for menneskeheten som det biologiske mangfold er for natu-

ren. Slik sett er det kulturelle mangfold menneskehetens felles arv, og det bør anerkjennes og opprettholdes til gagn for nålevende og framtidige generasjoner.»

En ytterligere forsterking av de perspektivene som ligger i UNESCOs arbeid med kulturelt mangfold som en positiv samfunnsdimensjon, ble fullført på generalkonferansen 2005, der det ble vedtatt en konvensjon om å verne og fremme et mangfold av kulturuttrykk, også kalt konvensjonen om kulturelt mangfold. Konvensjonens hovedfunksjon er å bekrefte statenes rett til å utforme og gjennomføre kulturpolitiske tiltak for å verne og fremme et mangfold av kulturuttrykk.

På mange måter er konvensjonen en stadfesting av viktige premisser for norsk kulturpolitikk gjennom en årrekke. Kulturpolitikken i Norge og flere andre land er basert på erkjennelsen av at markedskrefter og konkurranse er et utilstrekkelig grunnlag for å sikre et mangfoldig og kvalitativt godt kulturliv i en verden med økende globalisering. Det kreves en aktiv kulturpolitikk som legger til rette for et variert og nyskapende kulturliv. Dette er nødvendig for å kunne sikre et mangfold av kulturuttrykk og dermed gi reelle valgmuligheter. Konvensjonen legitimerer den rolle en målrettet kulturpolitikk kan spille for å sikre kulturelt mangfold, både nasjonalt og internasjonalt. Konvensjonsteksten vil fungere som et generelt referansedokument for framtidig lovgiving og politikkutforming innenfor kultur- og mediefeltet.

Regjeringen vil om kort tid legge fram en proposisjon for Stortinget med forslag om å ratifisere UNESCO-konvensjonen om kulturelt mangfold.

Det forberedes også norsk ratifikasjon av en annen UNESCO-konvensjon, som handler om vern av immateriell kulturarv. Den skaper grunnlag for mer systematisk innsats for å dokumentere og fremme immaterielle kulturuttrykk som dans, musikk, tradisjonell håndverkskunnskap m.m. i Norge, men også gjennom internasjonale prosjekter i samarbeid med bl.a. utviklingsland.

EU-kommisjonen var en sterk pådriver for å få vedtatt UNESCO-konvensjonen om kulturelt mangfold. Denne aktive holdningen er forankret i artikkel 151 i EF-traktaten, den såkalte kulturartikkelen. Der står det bl.a. at Fellesskapet skal bidra til at kulturene i medlemsstatene blomstrer, men at nasjonale og regionale ulikheter skal respekteres, samtidig som den felles kulturarven skal fremheves.

I strategiene for hvordan Fellesskapet skal oppmuntre samarbeid mellom medlemsstater, og

– hvis nødvendig – bistå og supplere medlemslandenes tiltak, står bl.a. at Fellesskapet skal satse på å forbedre kunnskapen om og distribuere de europeiske folkenes kultur og historie, bidra til ikke-kommersiell kulturutveksling og til kunstnerisk og litterært skapende virksomhet, inkludert den audiovisuelle sektoren. I artikkelen står det videre at Fellesskapet og medlemslandene skal begünstige samarbeid med tredje land og med internasjonale organisasjoner innenfor kulturfeltet, spesielt Europarådet. Det viktige punkt 4 i artikkel 151, den horisontale bestemmelsen, pålegger Fellesskapet å ta hensyn til de kulturelle aspektene i sin myndighetsutøvelse på andre områder i traktaten, særlig når det gjelder å respektere og fremme mangfoldet av kulturer.

Med formelt grunnlag i EØS-avtalen og Stortingets vedtak har Norge deltatt i alle EUs kulturprogram, og norske kulturaktører har generelt hatt stort utbytte av deltakelsen både når det gjelder faglig samarbeid og støtte fra EU.

Neste rammeprogram for kultur, Kultur 2007, forventes vedtatt av EUs organer i løpet av våren/sommeren 2006, og det forventes at programmet vil vektlegge de flerkulturelle aspektene. Videre har EU-kommisjonen foreslått at 2008 skal bli det europeiske året for interkulturell dialog. Forslaget er nå til behandling i Europaparlamentet og Rådet, og vedtak om dette tiltaket forventes også i løpet av våren/sommeren 2006. Tiltaket er åpent for EØS/EFTA-landene, og det tas sikte på å foreslå norsk deltakelse i aktivitetene i dette året, og det vil være naturlig å få til synergieffekter med det foreslåtte markeringsåret for kulturelt mangfold.

Stavanger og Sandnes kommuner og Rogaland fylkeskommune er av EU utpekt som europeisk kulturhovedstad i 2008 sammen med Liverpool. Kulturhovedstaden Stavanger 2008 har «Open Port» / «Åpen havn» som motto og har i sitt omfattende program en rekke tiltak som vedrører kulturelt mangfold så vel på globalt, europeisk, nasjonalt, regionalt som lokalt nivå. Et eksempel er «Stemmens år» i 2007 som oppkjøring til selve kulturhovedstadsåret. Under «Stemmens år» vil ulike typer kunstnere fra hele landet utforske og gjøre kjent vårt lands mange ulike audio-kulturelle uttrykk.

Den viktigste oppgaven til *Europarådet* i dag er å verne om menneskerettigheter, demokrati og rettsstatsprinsippet. Disse tre grunnpilarer i organisasjonens virksomhet betegnes ofte som en felles europeisk arv som må beskyttes og utvikles. Arbeidet med å utføre denne oppgaven har en viktig kulturdimensjon.

Europarådet har arbeidet målrettet med å definere en demokratisk kulturpolitikk spesielt med tanke på å opprettholde et kulturelt mangfold. I lys av dette ble det utarbeidet en Deklarasjon om kulturelt mangfold i 2000 (Declaration on Cultural Diversity). Dokumentet understreker viktigheten av internasjonalt kultursamarbeid for å møte utfordringene som globaliseringen byr på. Som det første internasjonale instrumentet i sitt slag gir dokumentet mulighet for en felles europeisk tilnæringsmåte for å verne om og utvikle det kulturelle mangfoldet.

Et sentralt prosjekt som er blitt gjennomført i regi av Europarådet i kjølvannet av deklarasjonen, er studiet av nasjonal kulturpolitikk og kulturelt mangfold i perioden 2001 – 2003. Det ble gjennomført komparative studier i syv vestlige land og i åtte land i Øst-Europa med det formål å belyse det kulturelle mangfold i kulturpolitikk og kulturell praksis.

Arbeidet med prosjektet om interkulturell og interreligiøs dialog og konfliktforebygging har vært blant hovedprioriteringene i Europarådet de siste årene. Det er åpenbare muligheter for å styrke det kulturelle mangfoldet i Europa gjennom en slik dialog. Det er Europarådets overbevisning at dialog mellom kulturer og religioner kan bidra til konfliktforebygging og kan føre til forsoning i etterkant av inntrufne konflikt- og krisesituasjoner.

Betydningen av både en religiøs og en kulturell dimensjon i en slik dialog ble synliggjort fra norsk side gjennom Norges formannskap i Ministerkomiteen i Europarådet i andre halvdel av 2004, da man bl.a. arrangerte en internasjonal konferanse om interkulturell utdanning i Oslo. De norske prioriteringene på kulturområdet i forbindelse med Europarådets tredje toppmøte i mai 2005 var også knyttet til styrking av den interreligiøse og interkulturelle dialogen. Dette kom med i den vedtatte erklæringen og i handlingsplanen fra toppmøtet.

Medlemslandene i Europarådet arbeider for tiden med en presentasjon med gode eksempler på aktiviteter som bidrar til interkulturell dialog og konfliktforebygging. Norge har oversendt informasjon om tiltak som bl.a. Nordic Black Theatre, «Du store verden!», Internasjonalt Kultursenter og Museum, Stiftelsen Horisont/Mela-festivalen, Senter for Afrikansk Kulturformidling, Samarbeidsrådet for tros- og livssynssamfunn, etc. Dette arbeidet skal ses i sammenheng med kompendiet om europeisk kulturpolitikk – en publikasjon fra Europarådet – som har som mål å presen-

tere alle medlemslandenes kulturpolitikk. Norge kommer med i kompendiet i 2006.

Europarådet har nylig besluttet å utarbeide en melding (white paper) som skal leveres til Ministerkomiteen i Europarådet om interkulturell dialog. Det planlegges å lansere det endelige dokumentet i forkant av EUs «European Year of Intercultural Dialogue» i 2008.

De internasjonale instrumentene som omhandler kulturelt mangfold, er delvis preget av retningslinjer og anbefalinger som går på forholdet mellom selvstendige nasjonalstater. Det gjelder spesielt UNESCO-konvensjonen om kulturelt mangfold fra 2005. Totalt sett inneholder imidlertid de internasjonale instrumentene også til dels klare føringer med hensyn til nasjonal politikktforming. Budskapene har ett fellestrekk: kulturelt mangfold og pluralisme kan og bør være en kilde til positiv samfunnsutvikling.

Kulturelt mangfold er på ulike måter blitt satt på dagsorden både i *Nordisk Råd* og *Nordisk Ministerråd*. Kulturlivet i Norden er under stadig forandring. Kunstnere fra mange land og nye nordboer med andre kulturelle røtter arbeider og virker i Norden og oppretter nye globale fellesskap. På oppdrag av Nordisk Råd la samarbeidsministrene i Nordisk Ministerråd i 1999 fram en sektorovergripende handlingsplan mot rasisme og fremmedfrykt.

På denne bakgrunn startet de nordiske kulturministrene et samarbeid i 1999 med en målsetning om å integrere det kulturelle mangfold i Norden i den institusjonelle virkeligheten og styrke nordisk kulturell identitet som bygger på mangfold og toleranse. Innsatsen er en integrert del av arbeidet i ulike fora innenfor kunstområdet, som alle – i varierende grad – retter sin oppmerksomhet mot spørsmål som tar sikte på å fremme et kulturelt mangfold.

I årene 2001-2003 ble det innenfor det nordiske kultursamarbeidet satset spesielt på det flerkulturelle samfunn i Norden. Midler fra kulturministrenes strategiske kulturpolitiske satsninger ble avsatt til nordiske prosjekter som hadde som formål å fremme et kulturelt mangfold. Fremme av kulturelt mangfold har også vært gjenstand for temadebatt på ministermøtene.

I forbindelse med Nordisk Råds 50 års jubileum i 2002 ble det under det norske formannskapet i Nordisk Ministerråd arrangert en stor nordisk kulturmonstring i Norge, *Det unge Norden – fellesskap og kulturelt mangfold*. Målet var å synliggjøre det kulturelle mangfoldet blant unge i Norden med særlig vekt på bidrag fra unge med mi-

noritetsbakgrunn. Det var videre en målsetting å stimulere til økt kontakt, dannelse av nettverk og utvikling av kulturelle samarbeidsprosjekter over landegrensene, samt gjøre det nordiske samarbeidet og relevante støtteordninger kjent for nye ungdomsgrupper». Satsingen på kulturelt mangfold ble videreført av Sverige under deres formannskap i 2003.

I 2006 har Norge igjen formannskapet i Nordisk Ministerråd. Norge har tatt initiativ til en nordisk konferanse om det flerkulturelle samfunnet. Denne vil bli avholdt tidlig i 2007.

En ny struktur for det nordiske kultursamarbeidet skal gjelde fra 1. januar 2007.

I utkast til ny handlingsplanen for det nordiske kultursamarbeidet for 2007–2009 er én av hovedmålsetningene at kultursamarbeidet i Nordisk ministerråd skal bidra til å fremme og verne et mangfold av kulturuttrykk i Norden.

Nordisk Råd har gjennom temakonferanser, offentlige høringer og rapporter satt søkelyset på å klarlegge hvorvidt og i tilfelle hvordan de nordiske land kan opptre samordnet i kampen mot rasisme og fremmedhat.

Nordisk Kulturfond, som har som formål å fremme kultursamarbeidet mellom de nordiske land ved å yte støtte til samarbeidsprosjekt innenfor kunst, kultur, utdanning og forskning, har også særlig fokus på prosjekter som tar sikte på å minske fremmedhat og rasisme.

Av de nordiske landene skal *Sverige* særlig nevnes i denne sammenhengen. Der har myndigheter og institusjoner på kulturområdet siden 2000 vært pålagt å rapportere årlig til regjeringen hvordan de arbeider, så vel internt som eksternt, for å fremme en samfunnsutvikling som kjenntegnes av respekt og toleranse, og der etnisk, kulturelt, språklig og religiøst mangfold ivaretas som en positiv kraft.

Som et ledd i arbeidet med å styrke kulturelt mangfold bestemte den svenske regjeringen at 2006 skulle være et markeringsår for kulturelt mangfold. Hensikten med «Mångkulturåret» er å øke innbyggernes muligheter til å delta i kulturlivet, samt å skape et samspill mellom ulike tradisjoner. Samtidig er det et mål å stimulere offentlig finansierte kulturvirksomheter til å speile det kulturelle og etniske mangfoldet som finnes i dagens Sverige. Det langsiktige målet er at mangfoldet i kulturlivet skal øke og bli en naturlig og selvsagt del av de offentlig finansierte kulturvirksomhetenes grunnoppdrag på permanent basis.

Sverige har nå kommet halvveis inn i sitt markeringsår, og et overveldende antall kulturak-

tører, ikke minst institusjoner, har redegjort for en omfattende program- og tiltaksvirksomhet som på mange ulike måter demonstrerer det rike kulturelle mangfoldet i Sverige.

Erfaringene fra det svenske «Mångkulturåret» skal vurderes nøye i forberedelsene til det norske mangfoldsåret i 2008.

2 Det flerkulturelle perspektivet i norsk kulturpolitikk

Gjennom flere år har det blitt gjennomført ulike former for tiltak for å få til en bedre involvering av ulike krefter og aktører. Så langt har imidlertid tiltakene stått litt på siden av den øvrige kulturpolitikken. Ofte har det vært snakk om prosjektfinansierte og tidsavgrensede tiltak. Det har manglet en helhetlig tilnærming og en sterkere grad av integrering av det flerkulturelle perspektivet i den ordinære kulturpolitikken. Det forhindrer ikke at en rekke tiltak har gitt nyttige erfaringer som skal benyttes i utformingen av en kulturpolitikk der det flerkulturelle aspektet får en tydeligere profil.

Noen av de sentrale institusjonene har over flere år støttet eller initiert tiltak med formål å styrke den flerkulturelle dimensjonen i norsk kulturliv. *Norsk kulturråd* har en sentral rolle. Etter at Mosaikk-programmet ble avsluttet i 2002, har Kulturrådet videreutviklet en flerkulturell profil på sine tiltak.

Den relative delen av midler fra Norsk kulturfond til tiltak som relateres til kulturelt mangfold, har steget fra 6,7 % i 2003 til 7,9 % i 2005. Konkret betyr det at i 2005 tildelte Norsk kulturråd vel 20 mill. kroner til ulike tiltak for kulturelt mangfold. Innenfor enkeltområder som kulturvern og scenekunst var andelen til flerkulturelle tiltak henholdsvis 22 % og 18 % i 2005.

Gjennom Norsk kulturråds forvaltning av kap. 320 post 74 i 2005 gikk 10,3 % av midlene, eller 12,1 mill. kroner, til ni forskjellige virksomheter som på ulike måter manifesterer det kulturelle mangfoldet. Det gjelder Afrikansk kulturformidling, Nordic Black Theatre, inkludert utdanningsprosjekt Nordic Black Express, avsetningen til verdensmusikk/internasjonalt folkemusikk i Musikkverkstedordningen, Internasjonalt Kultursenter og Museum, Stiftelsen Cosmopolite Scene, Du Store Verden!, Samspill, Stiftelsen Horisont og Damini House of Culture. Midlene til disse tiltakene i 2005 representerer en tredobling siden 2000.

Også *ABM-utvikling – statens senter for arkiv, bibliotek og museum* har gjennom flere år støttet

tiltak som fremmer kulturelt mangfold. I perioden 2003-2006 har andelen tilskudd som gikk til prosjekter med relevans for minoritetsgrupper, økt fra 4,2 % i 2003 til 7,5 % i 2005. Konkret betyr det at av samlede tilskuddsmidler på i overkant av 28 mill. kroner i 2005 gikk litt over 2 mill. kroner til prosjekter med tilknytning til minoritetsgrupper.

Fondet for lyd og bilde har også en registrering av sine tildelinger i relasjon til å fremme kulturelt mangfold. Av en samlet tildeling på 21 mill. kroner i 2005 gikk 12 %, eller 2,5 mill. kroner, som tilskudd til prosjekter med relevans for kulturelt mangfold. Blant enkeltkategorier som film/video og tekstproduksjon utgjorde prosjekter for kulturelt mangfold henholdsvis 28 % og 12 % i 2005.

Totalt sett viser dette at både Norsk kulturråd, ABM-utvikling og Fondet for lyd og bilde har en aktiv tildelingsstrategi overfor prosjekter og tiltak som kan avspeile og fremme kulturelt mangfold.

Som produserende og formidlende institusjon, med bl.a. over 9000 konserter (2005) i skoler og barnehager, når *Rikskonsertene* barn og unge med et variert tilbud av musikkuttrykk. Siden 2001 har Rikskonsertene hatt en såkalt verdensmusikkserie, *World*, som har som formål å spre dette musikkuttrykket ut over landet. Serien har både innvandrere og nordmenn som målgruppe. Interessen har vært stadig stigende, ikke minst har det ført til at innvandrergupper utenfor de store byene har fått et tilbud som de identifiserer seg med. Rikskonsertenes årlige festival – Oslo World Music Festival – har utviklet seg til en nasjonal arena for verdensmusikk. Dessuten markerer Rikskonsertenes økende utenlandsvirksomhet, bl.a. i samarbeid med UD og NORAD, institusjonens erfaringsgrunnlag som aktør i et målrettet arbeid for å styrke kulturelt mangfold på musikkområdet.

Riksteatret har utarbeidet strategier for å rekruttere kunstnere med minoritetsbakgrunn og å nå nye publikumsgrupper. I strategiplanen (2006-2010) legger de bl.a. vekt på at kunstnerisk personell skal speile det kulturelle mangfoldet i samfunnet, rekruttere nye publikumsgrupper og utvikle internasjonale relasjoner. Riksteatret skal fremme toleranse og likeverd gjennom repertoar, personalpolitikk og allianser med andre samfunnsaktører.

Samisk språk og kultur har i mange år hatt en spesiell plass i arbeidet med å styrke kulturelt mangfold. I henhold til Grunnloven § 110a er norske myndigheter forpliktet til å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppen kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv.

Dette blir fulgt opp i dialog og samråd med Sametinget.

Fra 2002 er forvaltningsansvaret for en rekke samiske kulturinstitusjoner og tiltak overført fra Kultur- og kirke departementet til Sametinget. Sametinget forvalter en rammebevilgning til kulturformål, og det er opp til Sametinget å prioritere innenfor denne rammen.

Samelovens § 1-5 slår fast at samisk og norsk er likeverdige språk, og at de skal være likestilte etter bestemmelsene i samelovens kapittel 3. Disse bestemmelsene ble vedtatt i 1992. Formålet med loven er blant annet å legge forholdene til rette for at den samiske folkegruppen i Norge kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Loven skal fremme likestilling mellom samisk og norsk språk.

Loven sikrer rett til bruk av samisk språk innenfor forvaltningsområdet. Dette er i overensstemmelse med det generelle prinsippet om at et språk må kunne brukes for at det skal kunne holdes i hevd. Forvaltningsområdet utgjør i dag kommunene Karasjok, Kautokeino, Nesseby, Porsanger, Tana, Kåfjord og Tysfjord.

NRKs vedtekter slår fast at det skal være daglige sendinger for den samiske befolkning i radio og fjernsyn. Også de kommersielle kringkasterne TV 2, Kanal 24 og P 4 er gjennom konsesjonsvilkårene forpliktet til å ha sendinger særskilt beregnet for den samiske befolkning.

Over statsbudsjettet er det i 2006 bevilget 13,4 mill. kroner til utgivelse av tre samiske aviser.

Sametinget har bedt Kultur- og kirke departementet om å gjennomføre en evaluering av samelovens språkregler. Forberedelsen til evalueringen er godt i gang.

Nasjonale minoriteter er etniske, religiøse og/eller språklige minoriteter med langvarig tilknytning til landet de bor i. Jøder, kvener, rom (sigøyner), romanifolket (taterne/de reisende) og skogfinner blir regnet som nasjonale minoriteter i Norge. Disse gruppene er beskyttet av Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter, som Norge har ratifisert. I tillegg er minoritetsspråkene kvensk, romani og romanes beskyttet av *Den europeiske pakta om regions- eller minoritetsspråk*.

Av senere års tiltak for å styrke nasjonale minoriteters kulturarv og kulturuttrykk kan nevnes oppbyggingen av *Kvensk institutt*, tidligere Kvæntunet - Norsk senter for kvensk språk og kultur, i Børselv i Porsanger kommune og Romaniavdelingen ved Glomdalsmuseet i Elverum.

Flere norske museer arbeider med dokumentasjon av minoritetskultur, og ABM-utvikling - Statens senter for arkiv, bibliotek og museer prioriterer dette området. I tillegg er det gitt støtte til nasjonale minoriteters kultur gjennom Norsk kulturråd.

NRK har fått nedfelt i sine vedtekter at NRK skal gi tilbud til nasjonale minoriteter. Medietilsynet vil føre tilsyn med at vedtektene følges opp.

Medietilsynet har en tilskuddsordning for nærradiodrift for minoriteter. Det er bl.a. gitt tilskudd til radiosendinger rettet mot romanifolket.

Lov om endringer i lov 18. mai 1990 nr. 11 om stadnamn ble vedtatt av Stortinget 14. april 2005. For å tydeliggjøre at loven skal sikre ivaretagelsen av kvenske (og samiske) stedsnavn er dette særskilt nevnt i lovens formålsparagraf. Det finnes en egen navnekonsept for kvensk som arbeider i 50 pst. stilling.

Riksantikvaren satte i 2003 i verk et prosjekt som har som formål å få i gang et arbeid med identifisering, registrering og ivaretagelse av nasjonale minoriteters kulturminner og kulturmiljøer. Prosjektet må sees som et første skritt på veien mot et formalisert engasjement fra sentrale kulturminnemyndigheters side for å ivareta de nasjonale minoritetenes kulturytringer. En arbeidsgruppe skal legge fram en anbefaling innen utgangen av 2006.

I arbeidet med nasjonale minoriteters kultur er det en hovedutfordring hvordan man på en best mulig måte skal kunne integrere kulturpolitiske prinsipper med minoritetspolitiske prinsipper.

3 Kulturpolitiske utfordringer

Med et klart samfunns mål om å stimulere til kunnskap om og respekt for kulturelt mangfold kan noen av de kulturpolitiske utfordringene uttrykkes på følgende måte:

- Hvordan kan et majoritetssamfunn legge til rette for at grupper og enkeltindivider fra minoriteter kan delta i og videreutvikle egne kulturaktiviteter?
- Hvilke virkemidler er hensiktsmessige i hvilke sammenhenger: kvotering, spesielle programmer, og/eller integrering i majoritetssamfunnets etablerte ordninger og institusjoner?
- Hvordan utvikle *gjensidig* kunnskap om og forståelse for forskjellighet på en måte som skaper aksept av og respekt for ulikheter i kulturuttrykk?

- Hvordan kan det etablerte kulturlivet i økende grad reflektere det flerkulturelle samfunnet?
- Hvordan legge til rette for nyskaping basert på det kulturelle mangfoldet?
- Hvordan på en best mulig måte integrere kulturpolitiske og minoritetspolitiske prinsipper?

Spørsmålsrekka kan utvides, og svarene er foreløpig få. Som nevnt ovenfor, er det prosesser i gang som viser at sentrale aktører tar utfordringene seriøst, men arbeidet er ennå i en startfase. Gjennom målrettet arbeid i årene som kommer, skal det kulturpolitisk stimuleres til at aktørene kan utvikle mange ulike tilnæringsmåter for å utvikle og synliggjøre det kulturelle mangfoldet.

Utfordringene kan konkretiseres ytterligere på noen sentrale områder i kulturpolitikken.

Barn og unge

Vi står overfor store utfordringer i forhold til barn og unge med minoritetsbakgrunn. Barn og ungdom som gruppe er langt mer heterogen enn befolkningen som helhet, særlig i bysamfunn. I Oslo har nærmere 40 % av elevene i grunnskolen minoritetsbakgrunn. I enkelte bydeler er dette tallet langt høyere. Dette reflekteres i liten grad i kulturfeltet.

Institusjoner og tiltak i skjæringspunktet mellom utdannings- og kulturfeltet – som Den kulturelle skolesekken, kulturskolene og utdanningsinstitusjonene – vil måtte spille en sentral rolle i denne sammenhengen.

I samarbeid med Kunnskapsdepartementet og Kommunal- og regionaldepartementet er Kultur- og kirke departementet i gang med arbeidet for å styrke kulturskolene. Så snart evalueringen av *Den kulturelle skolesekken* foreligger, vil departementet vurdere hvordan denne ordningen kan videreutvikles. Dette er sentrale tiltak som kan bidra til å fremme kulturelt mangfold i kulturformidlingen til barn og unge, og til å styrke bredere rekruttering på tvers av kulturelle, sosiale og økonomiske skiller.

Frivillig innsats i lokalsamfunnene er viktig for å skape kulturelle møteplasser. Regjeringen har gitt tilskudd til ti nye frivillighetssentraler, gjeninnført Frifondsordningen på statsbudsjett og styrket flere andre tiltak rettet mot barn og unge. Ungdom med minoritetsbakgrunn er imidlertid sterkt underrepresentert i det frivillige organisasjonslivet, og det er behov for å vurdere tiltak som kan bedre dette. Barne- og ungdomsorganisa-

sjonsutvalget, som ble nedsatt i september 2005, utreder den statlige støttepolitikken til de frivillige barne- og ungdomsorganisasjonene. Mandatet nevner konkret at utvalget skal se på utfordringene til organisasjoner for unge fra minoritets- og innvandrer miljø og fremme forslag for å styrke rammevilkårene til disse. Utvalget skal overlevere sin utredning til Barne- og likestillingsdepartementet den 30. juni 2006.

Arkiv, bibliotek og museum

Innenfor arkiv-, bibliotek- og museumsfeltet er det behov for å styrke dokumentasjon og formidling av minoritetskulturer og sikre at institusjonene blir steder der minoriteter selv kan forme og oppleve kulturelle trekk som vedrører egen identitet. Like viktig er det at majoriteten får innsikt i minoritetenes kulturer og at kulturelle endringer i det norske samfunnet blir belyst. Samtidig vil det også være aktuelt å drive målrettet informasjon om disse endringene.

Som nevnt ovenfor, er ABM-utvikling og Norsk kulturråd involvert i flere prosjekter som bidrar til slik dokumentasjon og formidling. Dessuten har virksomheter og institusjoner som Internasjonalt kultursenter og museum (IKM) og Norsk Folkemuseum i en årrekke arbeidet for å fremme kunnskap om og respekt for kulturelt mangfold.

Bibliotekene spiller en sentral rolle for utdanning, informasjonstilgang, litteratur- og kulturformidling. Et vellykket tiltak, som ble styrket i 2006, er Det Flerspråklige Biblioteket ved Deichmanske bibliotek som formidler litteratur og annen informasjon til minoritetsspråklige over hele landet.

Språk

I samarbeid med Kunnskapsdepartementet har Kultur- og kirke departementet satt i gang arbeidet med en *stortingsmelding om språk*. En helhetlig språkpolitikk for vår tid må ta hensyn til den totale språksituasjonen i landet. I tillegg til norsk språk vil meldingen omfatte samisk som offisielt språk, samt språklige rettigheter for nasjonale minoriteter og alle med minoritetsspråklig tilknytning. Meldingen vil også behandle språkets betydning for inkludering, samt opplæring for minoritetsspråklige barn og unge og kvinner med minoritetsbakgrunn.

Kunstfeltet

Det har vist seg å være er en utfordrende og tidkrevende prosess å oppnå reell likestilling og inkludering i kunstfeltet. En viktig barriere er ulike forståelser av profesjonalitet. For å komme nærmere målet om et inkluderende kunstfelt er det behov for parallell satsing på å bygge opp profesjonalitet og kvalitet i minoritetsmiljøene selv og å skape gjensidig fruktbare møter på etablerte og nye arenaer.

En rekke mindre virksomheter som Nordic Black Theatre, Mela-festivalen og Du Store Verden! – for bare å nevne noen eksempler – besitter en betydelig kompetanse som må videreutvikles. Dette er tiltak som i dag mottar driftsstøtte gjennom Kulturrådet.

Kunstnerpolitikken er viktig i denne sammenhengen. Kultur- og kirke departementet vil få gjennomført en bredt anlagt undersøkelse av kunstneres arbeids- og inntektsforhold. Undersøkelsen vil være en del av grunnlagsmaterialet for departementets arbeid med en stortingsmelding om kunstnerpolitikken. Det legges opp til at undersøkelsen også fremskaffer data om kunstneres språk-/minoritetsbakgrunn. Dette vil gi et bedre kunnskapsgrunnlag for å kunne utvikle tiltak som kan styrke forutsetningene for yrkesaktivitet blant kunstnere med minoritetsbakgrunn.

Det er avgjørende at de etablerte institusjonene rekrutterer kunstnere med minoritetsbakgrunn og blir tilgjengelige for nye publikumsgrupper. Enkelte institusjoner, som Rikskonsertene, har de siste tiårene satsset særskilt på å formidle uttrykk med forankring i ulike deler av verden, og Riksteatret er i ferd med å utvikle strategier for å fremme kulturelt mangfold i sin virksomhet. Likevel gjenspeiles det kulturelle mangfoldet i liten grad i det institusjonaliserte kunstfeltet.

Mye er opp til institusjonene selv for at de skal lykkes i å revurdere og supplere sitt tradisjonelle verdigrunnlag. Samtidig må kulturpolitikken stimulere mer aktivt til et utvidet kulturelt demokrati. Det må sikres gode rammevilkår for institusjonene og stilles krav om fornyelse. Målet er kulturinstitusjoner som har mot og mulighet til å fornye seg i takt med endringene i samfunnet og i kunst- og kulturfeltet. Det langsiktige målet er at kulturelt mangfold skal inngå som en naturlig del av institusjonenes ordinære virksomhet.

Generelt er kompetansen på området hevet de siste årene, ikke minst i kraft av evalueringer av tiltak og prosjekter i regi av Kulturrådet. Og med Regjeringens målsetning for kulturbudsjettet

innen 2014 bør det bli rom for en vesentlig styrking av innsatsen for å fremme kulturelt mangfold. Det danner et godt utgangspunkt for det videre arbeidet.

4 Hvorfor et markeringsår for kulturelt mangfold?

Etter regjeringens syn er kulturfeltet et av de viktigste områdene som påvirker betingelsene for fullverdig og kvalifisert deltagelse i et flerkulturelt samfunn. En forutsetning for at kulturfeltet skal spille en slik integrerende rolle, er imidlertid at kulturlivet selv er reelt åpent og relevant for en stadig mer sammensatt befolkning.

Målet bør være å utvikle et reelt flerkulturelt samfunn hvor kulturuttrykk møtes og utvikles, og nye kulturuttrykk skapes. Moderne samfunn er flerkulturelle fra grunnen av, og moderne kulturer er komplekse og foranderlige. Kulturpolitikken må legge bak seg en begrunnelse som ensidig vil fremme en nasjonal enhetskultur. Det vil virke både begrensende og ekskluderende. Formålet skal være å legge til rette for at kulturlivet kan utvikle seg med utgangspunkt i det mangfoldet som preger dagens kultursituasjon.

I Soria Moria-erklæringen er det slått fast at regjeringen vil synliggjøre det flerkulturelle perspektivet på alle felter i kulturlivet og bidra til å skape bedre møteplasser mellom majoritets- og minoritetskulturer. For å få dette til trengs imidlertid et mer samlet grep om den statlige innsatsen for å fremme kulturelt mangfold som en vesentlig dimensjon i kulturpolitikken.

Regjeringen vil sørge for at det blir et samsvar mellom retorikk og politisk handling og sikre at nødvendige strategier og tiltak for å fremme kulturelt mangfold faktisk blir gjennomført. Som et ledd i slik strategiutforming vil regjeringen derfor bruke 2008 som et år der kulturelt mangfold blir framhevet.

Målet med markeringsåret er at aktiviteter og prosesser gjennom det året skal bidra til å øke innbyggernes muligheter til å delta i og oppleve det mangfold av kulturuttrykk som dagens norske samfunn faktisk kan frambringe. Videre skal året brukes til å utvikle arenaer og tiltak som stimulerer kulturaktørene med bakgrunn henholdsvis i majoritets- og minoritetskulturer til å utvikle samhandlings- og samarbeidsmønstre. Institusjoner og organisasjoner som mottar offentlig støtte til kulturaktiviteter, skal i større grad enn i dag avspeile det kulturelle mangfoldet som finnes i da-

gens Norge. Et mer langsiktig mål er å øke innbyggernes kunnskap om og respekt for kulturelt mangfold som en nødvendig og positiv dimensjon ved det norske samfunnet. Slik sett skal 2008 markere starten på en utvikling der stimulering av kulturelt mangfold blir et markant og gjennomgående trekk ved norsk kulturpolitikk.

En mer utviklet og tydeligere politikk for å fremme kulturelt mangfold innebærer på ingen måte forsøk på å glatte over reelle interessekonflikter og faglig uenighet. Det ligger i sakens natur at når ulike verdsett og holdninger møtes, vil det kunne være konfliktfylt, enten som konsekvens av reell faglig uenighet, eller på grunn av misforståelser og misoppfatninger. Poenget er at ulikheter og divergerende synspunkter blir kommunisert slik at alle parter kan prøve å forstå og dermed også ha et grunnlag for å respektere, på tross av uenighet. Arbeidet med å fremme kulturelt mangfold skal alltid være forankret i et klart og ufravikelig krav: ingen skal kunne henvise til respekt for kulturelt mangfold for å rettfærdiggjøre brudd på menneskerettighetene eller de grunnleggende frihetene som er nedfelt i Verdenserklæringen om menneskerettighetene og i folkeretten.

5 Organisering

For å få til 2008 som et kultur mangfoldsår med omfattende aktivitet og faglig substans, er det viktig fra første stund å involvere alle relevante aktører for å utvikle og planlegge mål, strategi og konkrete tiltak. utfordringene og dilemmaene ligger på flere områder, delvis i grenselandet mellom kultur-, integrerings- og utdanningspolitikk. Det skal etableres en prosjektgruppe som skal samordne planleggingsarbeidet for et kultur mangfoldsår i 2008. I sitt arbeid skal prosjektgruppen involvere relevante institusjoner og organisasjoner som representerer minoritetskulturer og etablerte kulturinstitusjoner og –organisjoner, samt utdanningsinstitusjoner fra det som kan kalles «majoritets-Norge». Sametinget og regional og lokal forvaltning skal også involveres i forberedelsen av kultur mangfoldsåret.

I utformingen av mangfoldsåret skal det legges vekt på likestillingsdimensjonen og de behov barn og unge har. Det er videre naturlig å se et markeringsår for kulturelt mangfold i sammenheng med Norges utenrikskulturelle aktiviteter, og Kultur- og kirke departementet og Utenriksdepartementet vil samarbeide om dette. Marke-

ringsåret skal dessuten koples opp til regjeringens strategi for norsk kultursamarbeid med utviklingsland.

Utgangspunktet for prosjektgruppens arbeid skal være erfaringer som er høstet fra ulike kulturinstitusjoners og organisasjoners engasjement med å fremme kulturelt mangfold. Det omfatter bl.a. Norsk kulturråds utvikling av et flerkulturelt perspektiv innenfor kunstfeltet og Rikskonsertenes mangeårige aktivitet for å formidle et variert tilbud av musikkuttrykk og flerkulturelle festivaler av typen Mela, for å nevne noen få eksempler. Prosjektgruppen skal dessuten ta hensyn til erfaringene fra det pågående «Mångkulturåret 2006» i Sverige.

Det skal utarbeides mål, strategier og konkrete programtiltak for å markere 2008 som et år for kulturelt mangfold. Det skal bl.a. legges vekt på:

- å stimulere nye og eksisterende miljøer som arbeider målrettet med å fremme kulturelt mangfold som en realitet i dagens Norge;
- å styrke etablerte kulturinstitusjoners kontakt, kommunikasjon og samhandling med utøver- og publikumsgrupper med minoritetsbakgrunn;
- å utvikle det flerkulturelle perspektivet innenfor etablerte tiltaks- og tilskottsordninger innenfor kunstfeltet;
- å etablere arenaer der de ulike aktørene kan drøfte og utfordre hverandre når det gjelder sentrale begreper i kunst- og kulturlivet som «ytringsfrihet», «kunstnerisk frihet», «forståelse og respekt for det som er annerledes», «kvalitet», «profesjonalitet», m.m.;
- å se den nasjonale markeringen av kulturelt mangfold i sammenheng med Norges utenrikskulturelle aktiviteter.

Som ledd i planleggingsarbeidet vil departementet få innhentet erfaringsmateriale om hvordan

den flerkulturelle dimensjonen i kulturlivet faktisk fungerer. Som eksempel skal nevnes: hvordan innvandrer- og andre minoritetsgrupper bruker kultur- og medietilbud, hvordan et utvalg kulturinstitusjoner håndterer kulturelt mangfold som del av virksomhetenes faglige profil og hvordan andre land i sin kulturpolitikk integrerer kulturelt mangfold som en dimensjon.

Det legges opp til at arbeidet i prosjektgruppen skal følges av en forsker/forslingslag som også vil få i oppgave å evaluere markeringsåret og effekten av det.

Det tas sikte på å få etablert prosjektgruppen på et tidligst mulig tidspunkt. Ut over mandatet vil gruppen få stor frihet til å legge opp arbeidet sitt. I budsjettproposisjonene for 2007 og 2008 vil departementet rapportere om framdriften i arbeidet.

6 Administrative og økonomiske konsekvenser

Det vil være behov for noen øremerkede budsjettmidler som «såpenger» for å sette i gang tiltak. Ellers vil etablerte institusjoner og ordninger bli utfordret til å utvikle en flerkulturell aktivitetsprofil i 2008 innenfor sine respektive budsjetttrammer. Totalt sett forutsettes aktivitetene og tiltakene i mangfoldsåret dekket innenfor ordinære budsjetter.

Kultur- og kirke departementet

t i l r å r :

Tilråding fra Kultur- og kirke departementet av 2. juni 2006 om 2008 som markeringsår for kulturelt mangfold blir sendt Stortinget.

